

مسائل سیاسی امنیتی جهان اسلام

(شناخت و روش)

دکتر محسن پورقلی

پورقلی، محسن، ۱۳۴۱ -	:	سرشناس
مسائل سیاسی امنیتی جهان اسلام (شناخت و روش) / محسن پورقلی؛ ناظر نهایی رضا صفایی.	:	عنوان و نام پدیدآور
بیروت: پیامبر رحمت، ۱۳۹۵.	:	مشخصات نشر
۲۰ ص.	:	مشخصات ظاهری
۴- ۵۳- ۹۶- ۶۰۰- ۹۷۸: ۹۰۰۰۰ ریال	:	شابک
پای	:	وضعیت فهرست نویسی
کتابخانه	:	یادداشت
اسلام -- کشورهای جهان	:	موضوع
Islam -- Countries of the world	:	موضوع
اسلام و سیاست	:	موضوع
Islam and politics	:	موضوع
اسلام -- جهانی بودن	:	موضوع
Islam -- Universality	:	موضوع
کشورهای اسلامی -- سیاست و حکومت	:	موضوع
Islamic countries -- Politics and government	:	موضوع
صفایی، رضا، ۱۳۴۳ -، ناظر	:	شناسه افزوده
۱۳۹۵ م ۵ پ ۹ / ۱۴/۵ BP	:	رده بندی کنگره
۲۹۷/۹۱۶	:	رده بندی دیویی
۴۳۳۴۷۹۶	:	شماره کتابشناسی ملی

مسائل سیاسی امنیتی جهان اسلام (شناخت و روش)

نویسنده: دکتر محسن پورقلی

ناظر نهایی: رضا صفایی

صفحه‌آرا: علی نصیر محمدی

ناشر: پیامبر رحمت

چاپ: آبنوس ○ نوبت چاپ: اول ○ تاریخ چاپ: ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ ○ قیمت: ۹۰۰۰ تومان

شابک: ۴ - ۰ - ۹۶۵۵۳ - ۶۰۰ - ۹۷۸

مرکز پخش: ۱- بیرجند سجادشهر، شهید مازانی، ۱، پلاک ۴

همراه: ۰۹۰۱۱۶۱۹۶۰۵ و ۰۹۱۹۴۵۱۱۳۷۶

۲- قم، خیابان دورشهر، نیش کوچه ۳، پلاک ۸۱

تلفن: ۰۲۵ - ۲۷۷۳۰۷۳۵، همراه: ۰۲۵ ۲۸۸۷ ۲۵۳ ۲۵۳ ۹۱۲

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۱	مسئله امنیتی
۱۶	نقش نظریه در تعریف و تحلیل پدیده
۳۱	سازمان معنایی جهان اسلام و مفاهیم مسابه
۳۱	الف. جهان اسلام
۳۷	ب. اُمت اسلامی
۳۹	ج. کشورهای مسلمان
۳۰	تقسیم بندی جهان اسلام
۳۱	الف. تقسیم بندی جهان اسلام بر اساس دیدگاه اسلام شناسان
۳۲	ب. تقسیم بندی جهان اسلام بر مبنای تقاطع جغرافیایی
۳۵	ویژگی های بخش های چهارگانه جهان اسلام
۴۰	بنیان های نظری امنیت در گفتمان اسلام
۴۲	مفهوم امنیت در قرآن کریم
۴۶	مبانی امنیت از منظر قرآن کریم
۵۲	عوامل بنیادین امنیت ساز در قرآن کریم
۶۴	امنیت در گفتمان ولایت مطلقه فقیه

- ۷۹----- امنیت و محیط در گستره مباحث فقهی
- ۸۳----- امنیت در گستره مباحث فقهی
- ۸۸----- محیط در فقه امنیتی
- ۱۰۴----- الگوهای تحلیل مسائل امنیتی
- ۱۰۵----- الف: نگاه سکیولار
- ۱۰۷----- ب: اجتماع‌گرایان
- ۱۰۸----- الف: تحلیل مسائل امنیتی جهان اسلام
- ۱۱۱----- الف: گفت‌وگو سلبی
- ۱۱۲----- ب: گفت‌وگو ایجابی
- ۱۱۹----- الف: اهمیت آن در تحلیل پدیده‌های امنیتی
- ۱۲۶----- الف: الگوی ایجابی در تحلیل امنیت جهان اسلام
- ۱۳۲----- الف: عوامل داخلی تأثیرگذار بر امنیت جهان اسلام
- ۱۳۲----- الف: نظام‌های سیاسی جهان اسلام
- ۱۳۸----- الف: ویژگی‌های قدرت و ساختار سیاسی کشورهای مسلمان
- ۱۳۸----- الف: ساختار سیاسی کشورهای مسلمان
- ۱۴۲----- ب: ویژگی‌های قدرت سیاسی در کشورهای جهان اسلام
- ۱۵۱----- الف: محیط استراتژیک جهان اسلام و تأثیر آن بر امنیت
- ۱۵۵----- الف: محیط استراتژیک جهان اسلام
- ۱۶۵----- الف: هویت و امنیت در جهان اسلام
- ۱۶۹----- الف: عوامل سازنده هویت
- ۱۶۹----- الف: فرایند تکوین هویت
- ۱۷۱----- الف: نقش بافتار فرهنگی در معنایابی روایت‌ها
- ۱۷۶----- الف: ساختار بین‌المللی و امنیت جهان اسلام
- ۱۸۲----- الف: تأثیر ساختار و نظام بین‌المللی بر امنیت جهان اسلام
- ۱۸۷----- الف: نهادهای بین‌المللی و امنیت جهان اسلام
- ۱۹۷----- الف: فهرست منابع

مقدمه

جمهوری اسلامی ایران با ویژگی‌های مشخصه‌ای به فرد و بی بدیل مانند ابتناء بر بنیان‌های نظری ملهم از وحی، بر خردداری از مبانی مکتبی و اسلامی، در محیط داخلی علاوه بر کوشش در جهت ایجاد تحول فکری و عقیدتی به معنی پرورش انسان با ارزش‌های والا و جهان‌شمار اسلامی و برپایی جامعه نمونه (اسوه) بر اساس شاخص‌های حیات طیبه در در محله بیرونی، گسترش روابط با جنبش‌های اسلامی و مردمی، فراهم کردن زمینه‌ها و تداوم انقلاب اسلامی، ایجاد بستر پیروزی مستضعفین بر مستکبرین، تحقق وحدت امت اسلامی و تشکیل امت واحد جهانی را به عنوان اهداف راهبردی و آرمان قرآنی دنبال می‌کند.

تحقق این اهداف، مسیر برپایی تمدن نوین اسلامی را هموار می‌کند. در این چارچوب، جهان اسلام گستره‌ای است که تمدن اسلامی در بستر و قلمرو آن قابل تحقق می‌باشد. بر این اساس، توجه به مسایل جهان اسلام

امری ضروری و مهم است. از این منظر، می‌توان گفت، جهان اسلام، محیط امنیتی و از اولویتهای راهبردی و کلیدی نظام جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

پیشبرد این اهداف، در بُعد مباحث نظری، مستلزم شناخت و تحلیل درست ابعاد مختلف مسایل جهان اسلام است. بر این اساس، پرداختن به موضوع جهان اسلام، می‌تواند از اولویتهای آموزشی و پژوهشی در حوزه علوم انسانی باشد. در حال حاضر به جهت عدم شناخت درست مبانی، اصول بنیادین، ابعاد، مؤلفه‌ها و الزامات اساسی، بویژه در حوزه شناخت شناسی و ردش تحلیل محیط امنیتی، در تشخیص و تحلیل مسایل جهان اسلام از جمله مسائل امنیتی، مشکلات عدیده‌ای وجود دارد. این مشکلات در حوزه شناخت آسیب‌ها، چالش‌ها، تهدیدات و برداشت‌های متفاوت و بعضاً متعارض نخبگان فکری، اجزای از چیستی و چرایی تهدیدات و فرصت‌ها نسبت به جمهوری اسلامی ایران و دیگر ملت‌های مسلمان، هزینه تعقیب، پیاده‌سازی و تحقق اهداف امنیت ملی را افزایش داده است.

در حوزه نظری، به لحاظ کمی و کیفی، منابع تحلیلی قابل توجهی در گستره مسایل جهان اسلام به چشم نمی‌خورد. آن مسأله، نشان می‌دهد که کوشش علمی مکفی در این حوزه، بویژه در مورد مسائل امنیتی صورت نگرفته است. علاوه بر آن، وقوع بحران‌های متعدد طی بیش از سه دهه اخیر در قلمرو جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک جهان اسلام، ضرورت توجه به مسایل این حوزه را صد چندان کرده است. در حال حاضر، این قلمرو جغرافیایی صحنه رویارویی و تقابل قدرت‌های بزرگ و بازیگران کوچک با منافع، ثبات و امنیت امت اسلامی است. در چنین محیطی که در

آن وضعیتی پرتنش، بی ثبات، قابل تغییر، پرکنش و پر ابهام غالب است، مدیریت و کنترل روندها، مستلزم شناخت درست و تحلیل عمیق مسایل محیط امنیتی است که اثر حاضر با این نگاه تألیف گردیده است.

متن حاضر که حاصل چند سال تدریس درس مسایل جهان اسلام توسط نگارنده، در سطوح کارشناسی و کارشناسی ارشد در مجتمع آموزش عالی شهید بهشتی و سایر مراکز دانشگاهی است و البته از دست آوردهای فکری دیگر دانش پژوهان نیز استفاده شده، کوششی فکری هر چند اندک، در جهت برطرف کردن بخشی از خلأ موجود در حوزه امنیت پژوهی و بویژه مطالعات مربوط به جهان اسلام می باشد.

در این اثر در حوزه شناخت شناسی مسایل جهان اسلام، ضمن مرور سازمان معنایی دانشواژه جهان اسلام و مفاهیم مشابه آن به تقسیم بندی قلمرو جغرافیایی جهان اسلام پرداخته شده است. دیگر محورهای این کتاب در بخش شناخت شناسی، شامل بررسی بنیانهای نظری امنیت در گفتمان اسلام، امنیت در گفتمان ولایت مطلقه فقیه، و تکرار فقه اسلامی به امنیت و محیط شناسی در گستره فقه امنیتی می باشد.

در بخش دوم، کوشش شده تا مباحث روشی در تحلیل مسایل امنیتی ارائه گردد. بدین منظور، به موضوعاتی مانند الگوهای تحلیل مسایل امنیتی، عوامل داخلی و خارجی تأثیرگذار بر امنیت جهان اسلام، ویژگیهای قدرت و ساختار سیاسی کشورهای مسلمان، محیط استراتژیک جهان اسلام و تأثیر آن بر امنیت، هویت و تأثیر آن بر امنیت جهان اسلام، تأثیر ساختار بین المللی بر امنیت جهان اسلام و کارکرد نهادهای بین المللی در تأثیر گذاری بر امنیت جهان اسلام پرداخته شده است.

در پایان نگارنده، بر خود لازم می‌داند از دکتر حمید قنبری رئیس مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی به خاطر سیاست گذاری در جهت شکوفایی و بالندگی علمی و آموزشی مجتمع و فراهم آوردن بسترهای مساعد در جهت تدوین متون پژوهشی و آموزشی که اثر حاضری یکی از نتایج این همت بلند ایشان است، سپاسگذاری نماید. همچنین، از جناب آقای دکتر حسین ساریان نژاد استاد علوم راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی که در طول سال‌ها به صلاح و صلاح در مقطع دکتری از محضر ایشان فیض برده ام به خاطر نقش ارزنده ایشان در شکل گیری این اثر پژوهشی سپاسگزاری گردد. امید است با عنایت خداوند سبحان در جهت تعمیق و گسترش ادبیات و مبانی نظری مباحث جهان اسلام به آن گامهای مؤثرتری برداشت.

و من الله التوفیق

عضویت علمی مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی

دکتر محسن پورقلی